

a honvédelmi vezetőség lerázta magáról egyetlen győzedelmes csapattestét, a Művészegyüttest, Lajos az Állami Férfikar vezetője lett.

1962-ben kérték fel a Vasas Művészegyüttes karnagyi teendőinek ellátására, kezdetben a vegyeskarhoz, 1975-től a zenekarhoz is. Itt ismét alkalma nyílt, hogy ezreket-tízezreket ragadjon magálya a zene birodalmába, akár aktív muzsikusként, akár elragadtatott hallgatóként. Sokan általa ismerték meg az opera- és oratórium-műfaj nem egy remekét. És Szervánszky Endre, Farkas Ferenc, Veress Sándor, Szokolay Sándor nevét – de nemcsak a nevét! És nemcsak határainkon belül. A Csehszlovákiai Magyar Tanítók kórusának élén – a tanítók tanítványait sem hagyva figyelmen kívül – újabb potenciális tömegeket sikerült bekapcsolnia a magyar kultúra áramkörébe.

Volt mondanivalója a jövő nemzedékének, a gyerekeknek is. Zenés mesejátékaival – a leghíresebb köztük *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* – iskolát teremtett. A *Röpülj páva* televíziós sorozat műsorvezetőjeként országnyi közönséget énekeltetett meg.

Szövetséges volt minden jó ügyben. 1988-ban, amikor megkísérreltem nagyobb közönség előtt felvázolni a *Psalmus hungaricus* sokáig rejtve maradt keletkezéstörténetét és megfejteni napjainkhoz szóló üzenetét: Vass Lajos és a Vasas Kórus magától értetődően és önzetlenül sietett segítségemre a zenei idézetek megszólaltatásával. Lajos még egy Kodály-dal eléneklésére is vállalkozott – ahhoz is volt tehetsége.

1991-ben, amikor az Erkel Ferenc Társaság Varga Imre szép gránit- és bronz emlékművével jelölte meg azt a házat, amelyikben a magyar opera megteremtője meghalt, Vass Lajos és a Vasas zenekar fokozta az avató ünnepség fényét Erkel művek megszólaltatásával. Lajos egy szlovákiai próba és koncert közötti órákra jött haza, hogy szolgálhassa a magyar kultúrát ilyen alkalommal is.

A monumentális Kodály-kórus, a *Zrínyi szózata*, mint említettem, 1956 után a tiltott művek listájára került. Mintha bizony a barométer robbantotta volna ki a vihart. A tilalmat, bő negyedszázad elteltével, csak a Kodály-centenárium évében, 1982-ben sikerült feloldatni. Vass Lajos és a Vasas-kórus, még a „tilalmi időben”, elsőként szólaltatta meg a XX. századi a cappella kórusművészetnek ezt a hasonlíthatatlan remekét. Utoljára 1992. augusztus 18-án, a Magyarok III. Világtalálkozóján, melynek a mű akár mottója lehetett volna. Utoljára akkor és ott hallottam vezényelni Vass Lajost.

Nagy betegen immár, 1992 őszén, Mozart Requiemjének előadását készítette elő Halottak napjára. Vajon gondolt-e rá, hogy mit mondott Mozart a komponálás idején: „Meglátjátok: a magam Requiemjét írom!” Vass Lajosnak sem adatott meg, hogy megszólaltassa Mozart utolsó művét: az előadás már csak *emléke előtt* tiszteleghetett.

Itt volna az ideje, hogy mi, az utókor, elkészítsük a leltárt: mivel is tartozunk Vass Lajos emlékének – és hozzánk kezdjük a törlesztéshez. Ma

már a Kőfaragó utcában, emléktábla őrzi valamikori jelenvalóságát, munkásságáról, Berlász Melinda szerkesztésében, könyv is megjelent. Fontos lenne, hogy jelentékeny oratóriuma, Mathias rex és szép Ráday-kantátája meg többi műve, szerves részévé váljon a magyar hangversenyéletnek. Ő, a szerző, már megtette a magáét – most rajtunk a sor megmutatni, hogy méltók vagyunk életének áldozatához. Folytatnunk kell zenére nevelő munkáját – de fel kell fedoznunk a zeneszerző Vass Lajost is. A magunk életét tesszük vele szebbé és gazdagabbá.

Bónis Ferenc

A Magyar Kultúra Napja 2013

Több mint két évtizede ünnepelhetjük országszerte a Magyar Kultúra Napját, azt a napot – január 22-ét – amikor két évszázaddal ezelőtt Kölcsey Ferenc befejezte örökértékű művét a Hymnust, melynek alcíme: „A magyar nép zivataros századaiból” és költője nyolc versszakba foglalva a múlt történelmi színpadára helyezte költeményét.

A korai 19. század felvilágosodó korában mindinkább erősödött az igény, hogy legyen „Néphimnusa” a magyar népnek. 1944-ben pályázati kiírás jelent meg: „...a legjobb népmelódiáért – Kölcsey Ferenc koszorús költőnk Hymnusára ének és zenekarra téve.” A beérkezett 13 jelíges pályaműről egyhangú volt a döntés, „Itt az írás, forgassátok. Érett ésszel jőzön Kölcsey”. Az indoklás: „Kétségen túl, legderekabb, legjelesebb a többiekben kiválólag felülemelkedett...” e mű szerzője Erkel Ferenc volt. A Nemzeti Színházban 1844. júliusában tartott bemutatója után a mű megindult a népszerűség útján. A zenekari elő- és utójáték keretében – a kórus éneke – egyetlen képbe sűrítve a Kölcsey-vers teljes mondandóját, a muzsika szárnyán vált valódi néphimnusszá.

A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA minden esztendőben – megszólaltatva az énekkarok legjobbjait – ünnepi hangversenyt rendez a Magyar Kultúra napján a Néprajzi Múzeumban. A Himnusz közös énekét követően, az ünnepi köszöntőt, a KÓTA, 2013-ban választott új vezetőségének elnöke mondta,

Dr. Mindszenty Zsuzsánna

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégek!

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége nevében szeretettel köszöntök mindenkit. Évezredes hagyományaink, a múltat idéző kulturális értékeink megbecsülése, valamint nemzeti tudatunk erősítése érdekében 1989 óta január 22. a Magyar Kultúra Napja. Bár még addig van két nap, mi most, ezen a vasárnap délelőttön kiváló kórusaink és népzenei együt-

teseink közreműködésével ezzel a hangversennyel szeretnénk csatlakozni az országos ünnepléshez.

Illendő volna most arról gondolkodni, hogy az évezredek magyar történelem hogyan kapcsolódik össze a magyarság virágzó kultúrájával. Beszélhetnénk arról, hogy első királyaink bölcsessége és kitűnő helyzetfelismerése következtében hogyan alakult ki a Kárpát-medencében a keleti gyökerekből táplálkozó, de mégis a nyugati kultúra felé forduló keresztény államunk. Beszélhetnénk a magyar zenekultúra évszázadairól, kiváló zenész egyéniségekről, zenetudósainkról, akik kutatásaik révén megismertettek bennünket mindazzal, amire büszkék lehetünk ma is. Beszélhetnénk a mai napok nagy alakjairól, költőkről, írókról, művészekről, tudósokról, akik reprezentálják a mai magyar kultúrát.

Mégis úgy érzem, hogy mindezek mellett a mai létünkön is fontos volna elgondolkodnunk. Meg merjük-e kérdezni magunktól a Magyar Kultúra Napján- hogy vajon valóban kulturáltak vagyunk-e? Valójában mit is jelent kulturáltnak lenni? Jelentéktelennek tűnő, majd egyre jelentősebb dolgok jutnak eszébe ilyenkor az embernek: Rend, tisztaság magunk körül. – Anyagi javaink értelmes, értékes felhasználása. – A törvények tisztelete, embertársaink iránti tolerancia. – Tárgyi és szellemi értékeink megőrzése, megbecsülése.

És mitől magyar kultúra mindez?

Talán mert mindennek a háttérben a jó értelemben vett nemzeti öntudat kell álljon.

Magyarok vagyunk, múltunk, jelenünk, jövőnk felelős megértésére, és pozitív irányba való befolyásolására kell törekednünk.

S mitől egyetemes ez a kultúra?

Attól, hogy mindezt – és a kulturáltságnak még sok más elemét, jelét magtartásunkban Európához és az egész világhoz való nyitottság hatja át.

És emellett nem szabad elfelejtkeznünk arról, ami talán a legfontosabb:

A kultúra nagy gyűjtőfogalmába tartozó minden érték felismerése, megőrzése, és továbbadása a következő generációnak minden egyes ember életprogramja, egyéni feladata kell legyen.

Kodály mondta: „Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának”.

Micsoda felelősséget ró valamennyiünkre ez a mondat! – Hiszen a következő nemzedék csak akkor fog törődni az elődök kultúrájával, ha példát mutatunk ehhez, ezt sose felejtjük el!

A Magyar Kultúra Napján mindenképpen emlékeznünk kell arra is, hogy 1823-ban, 190 évvel ezelőtt ezen a napon fejezte be Kölcsey Ferenc Szatmárcsekén a Himnusz megírását. A vers önmagában is nagyhatású alkotás, azonban igazából Erkel Ferenc zenéjével kapta meg az őt megillető helyet a magyarság tudatában. Régebben a katolikus magyarok néphimnusza a „Boldogasszony anyánk” és az „Ah hol vagy magyarok

tündöklő csillaga” kezdetű népénekek voltak, míg a református magyarságé a „Tebenned bízunk eleitől fogva”- a 90. zsoltár volt.

1844-ben Bartay Endre, a Nemzeti Színház igazgatója írta ki a pályázatot, Kölcsey Ferenc Himnuszának szövegére, amelyre Erkel Ferenc is komponált zenét. A 13 pályázat közül Erkel műve lett a nyertes. A Himnusz-t 1844. július 2-án mutatták be először a Nemzeti Színházban.

A Magyar Himnusz minden igazán fontos esemény alkalmából felhangzik. Mindenkinek ismerős, sokszor fájó tapasztalat, hogy milyen kevesen csatlakoznak ilyenkor a közös énekléshez. A Magyar Himnusz születésnapján – születésnapi ajándékként kérem Önöket, hogy szűkebb és tágabb környezetükben tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a magyar himnuszt a magyar emberek ne szégyelljék együtt énekelni. Tegyünk meg mindent azért, hogy minden ember részese lehessen annak a felemelő érzésnek, amikor közösen énekelve – saját egyéni sorsunkra is gondolva – átérezhetjük a magyarság legszentebb imádságának, a magyar himnusznak magasztos mondanivalóját.

✱

A kultúra jelentőségét felismerve, bár különböző módon, de az állami és civil szférában egyaránt értékelik, kitüntetik az arra legméltóbbakat, díjakkal, kitüntetésekkel, és elismerő oklevelek átadásával. Napjainkban fontos szerepet tölt be „A Kultúra Lovagja” vagy még tágabb körben, az „Egyetemes Kultúra Lovagja”, mely a civilszervezetek legmagasabb elismerési formája. Ezt a megtisztelő címet is minden esztendőben a Magyar Kultúra Napján adják át.